

DOI: 10.22559/folklor.299
folklor/edebiyat, cilt:24, sayı:95, 2018/3

Bahşış Yörüklerinde Evlilik ile İlgili Âdet ve İnanmalar

Folkway and Beliefs About Marriage in Bahşış Yoruks

Rabia Gökçen Kayabaşı**

Özet

İnsan neslini devam ettirme gereksiniminden doğan aile kavramının oluşumu Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Türk toplumunda aile kurma, evlilik töreninin gerçekleşmesi ile birlikte başlamaktadır. İnsan hayatı boyunca *doğum, evlenme ve ölüm* olmak üzere üç önemli “geçiş dönemi” ile karşılaşmaktadır. Evlenme de hayatın doğumdan sonraki geçiş dönemi olarak kabul edilmektedir. Türklerin geçmişte konargöçer bir toplum hayatı yaşamaları, gittikleri yerlere kendi kültürlerini götürmelerine ve ister istemez başka kültürlerin de etkisi altında kalmalarına neden olmuştur. Bu nedenle evlenme ile ilgili âdet ve inanmalar, bölgeden bölgeye şekil olarak değişiklik gösterse de kendi içerisinde bir bütündür. Bu çalışmanın amacı Anamur ve çevresinde yaşayan Bahşış Yörüklerinde hayatın geçiş dönemlerinden biri olan evlenme ilgili âdet ve inanmaların kayıt altına alınarak yok olmasını engellemek ve gelecek kuşaklara bu kültür birikimini aktarmaktır. Bu çalışmada yöntem olarak

* Dr.Öğr. Üyesi. Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, rabiagokcen@hotmail.com

halk kültürü ürünlerinin derlenmesinde kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleri kullanılmış, gözlem ve görüşme (mülakat) metotları tercih edilmiştir. Ayrıca kaynak şahıslarla birebir yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde derlenen bilgiler bir bütün oluşturacak şekilde evlenme öncesi, evlenme sırası ve evlenme sonrası ritüeller olmak üzere üç ana başlık hâlinde incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: *konargöçer yaşam, Bahşiş Yörükleri, geçiş dönemi, evlilik ritüeli, inanış*

Abstract

The formation of the concept of family, which comes from the need to maintain human generation, has an important place in Turkish society. Founding a family in Turkish society starts with the realization of marriage ceremony. Throughout human life, there are three important “transition periods”: birth, marriage and death. Marriage is also considered as the transition period of life after birth. In the past, the lives of the Turks in a prosperous society have caused them to take their own cultures to the places where they are, and unwillingly to be influenced by other cultures. For this reason, customs and beliefs related to marriage, although the region from the region varies in shape, it is a whole within itself. The aim of this study is to prevent the destruction of traditions and beliefs related to marriage, which is one of the transitional periods of life, living Bahşiş Yoruks in Anamur and its environs, and to transfer this cultural accumulation to future generations. In this study, field research, case studies and methods of exploiting written sources were used in the compilation of folk culture products, and observation and interview methods were preferred. In addition, the information gathered on the basis of negotiations and observations made by the individual persons will be examined in three main titles so as to form a whole pre-marriage, marriage rank and post-marriage ritual.

Keywords: *convergent life, Bahşiş Yoruks, transition period, marriage ritual, belief*

Giriş

Toplumunu ayakta tutan en küçük ve temel öge ailedir. Aile bağlarının kuvvetli olduğu toplumlar daha sağlıklı bir şekilde varlıklarını devam ettirmektedir. Toplum hayatında önemli bir yere sahip olan aile kavramı çeşitli kaynaklarda sosyal bir kurum ya da sosyal bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslantürk, Amman, 2001:289-304; Doğan, 2000: 167-206; Erkal, 1999: 100-113; Giddens, 2000: 147-180; Nirun, 1994:17, Ozan-

kaya, 1999: 357-403). Aile; evrensel bir kurum olmasına rağmen modern toplumun aile tanımı ile geleneksel toplumun aile tanımı birbirinden farklıdır. Bu farklılığın temeli aileye yüklenen işlevlere ve beklentilere dayanmaktadır (Bozkurt, 2005: 259). Ancak, gerek modern toplumda gerekse geleneksel toplumda aile kavramı, bireyin dolayısıyla toplumun gelişiminin ilk çevresi olma özelliğini kaybetmemekte ve bütün toplumlarda önemini korumaktadır.

İnsan neslini devam ettirme gereksiniminden doğan aile kavramının oluşumu Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Türk toplumunda aile kurma, evlilik töreninin gerçekleşmesi ile birlikte başlamaktadır. Evlilik, bir erkekle bir kadın arasında Allah'ın koyduğu prensipler çerçevesinde gelişen, evli olma hâli; toplumsal kuralların ve yasaların öngördüğü şekilde kişilerin yaşantılarını birleştirdikleri ilişkiler bütünü gibi anımlara gelir (Şimşek, 2008: 231). Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bu ilişkiler: "Sizlere içinizden huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi. O'nun varlığının işaret (belge)lerindedir. Bunda düşünen akıl sahipleri için nice ibretli dersler vardır" (Rûm Suresi, 30/21). şeklinde dile getirilmiştir. Ayrıca: "Bugün pâk ni'metler sizin için halâl kılındı, hem mü'mîn kadınların hür olanlarıyla sizden evvel kitap verilen ümmetlerin hür kadınları da iffetlerinizi muhafaza ederek, zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın kendilerine mehirlerini verip nikâhladığınız takdirde size helâldir ve her kim şeriatın ahkâmını tanımazsa her halde bütün işlediği hederdir ve âhirette o, hüsranda kalanlardandır" (Maide Suresi, 5/5) ayetleriyle de evliliğin önemi ve şekli bahsedilmektedir.

Sosyal hayat içerisinde insanın önceki durumundan sonraki durumuna geçişi olarak kabul edilen dönemler vardır. Bu dönemlerde insan ne eskiden kopabilmiş ne de yeniye adapte olabilmıştır. "Arnold Van Gennep tarafından ortaya konulduğu zamandan beri yaklaşık yüz yıldır antropologların ve halkbilimcilerin temel çalışma sahalarından biri olarak görünen geçiş törenleri, bireye; tanımlanmış belirgin bir durumdan bir başkasına geçişte yardımcı olmak" (Çobanoğlu, 1999: 160) amacıyla gerçekleştirilen inanışları ele almaktadır.

İnsan hayatı boyunca *doğum, evlenme ve ölüm* olmak üzere üç önemli "geçiş dönemi" ile karşılaşmaktadır. Hayatın doğumdan sonraki geçiş dönemi olarak kabul edilen evlenme, sadece bir tabiat güdüsüyle belli bir maksada yani kadın ve erkeğin cinsi duygularla birleşmesinden ibaret, karşılıklı menfaatlere yönelik bir kuruluş değil soyun üremesi ve devamı gibi kutsal bir amaca bağlıdır. Düğün törenleri de rastgele ve bir takım şekli gösteriden ibaret değildir. Büyük ölçüde din inanışlarına bağlı anlam ve önem taşıyan hareketlerdir (Ataman, 1992:X). Kimi zaman büyük bir aşkla, kimi zamanda büyüklerin isteği üzerine gerçekleştirilen evlilik müessesesi, sosyal aile kavramının oluşması ve soyun devamı içinde toplum hayatında gerekli kılınmıştır. Türkçede, "evlenme" veya "evlendirme" tabirleri, evlenen erkek veya kızın baba ocağından ayrılarak ayrı bir ev (aile) meydana getirdiğinin ifadesidir (Kafesoğlu, 1993: 216). Dünya dilleri içerisinde de evlilik hadisesi ile yeni bir ev açmak arasındaki ilişkiyi bir kelime ile ifade eden Türkçe 'den başka dil yoktur (Araz vd. 1991: 39).

Geçmişten günümüze her ebeveyn de çocuklarının aile olup, çoluk çocuğa karışarak kendi yuvalarını kurduklarını görmek ister. Eski dönemlere ışık tutan Dede Korkut Hikâyelerinde evlilik ile ilgili bu tür motifler geniş bir yer tutar. Kanlı Koca, oğlu Kanturalı' yı evlendirmek istediğinde şöyle der: “Yarenler, atam öldü, ben kaldım; yerini yurdunu tuttum; yarınki gün ben ölürüm, oğlum kalır, bundan yeğreği yoktur ki gözüm görürken oğul, gel, seni evereyim.” (Gökyay, 1976: 133).

Türklerin geçmişte konar-göçer bir toplum hayatı yaşamaları, gittikleri yerlere kendi kültürlerini götürmelerine ve ister istemez başka kültürlerin de etkisi altında kalmalarına neden olmuştur. Bu nedenle evlenme ile ilgili âdet ve inanmalar, bölgeden bölgeye şekil olarak değişiklik gösterse de kendi içerisinde bir bütündür. Anamur'dan Barcın Yaylasına doğru uzanan yollarda da Yörük kültürünün (konargöçer kültürün) izlerini görmek mümkündür.

“Yörük”; göçebe, dağlı, çok ve çabuk yol yürüyen, iyi yol alan, geçimini hayvancılıkla sağlayan göçebe Türkmenlere verilen addır (Artun, 1996: 25). Yörükler yazın yaylalarda, serin otlaklarda ve kışın kışlaklarda, daha sıcak ovalarda hayvancılıkla uğraşan, büyüklü küçüklü gruplar hâlinde yaşayan, konar-göçer Türklerdir” (Doğan, 2004: 18). “Yörüğü yörük yapan av sevdası, yer sevdası, yar sevdasıdır” diyerek Toroslara doğru yollara düşen Bahşiş Yörükleri 1950'li yıllara kadar konar- göçerliklerini sürdüren ve Akdeniz bölgesinde toprağa en geç yerleşen Yörük aşiretlerindedir. Bu aşiret ile ilgili olarak Ali Rıza Yalman, “*Şimdiye kadar ilk defa yatağımda çarşaf, çadırın direğinde fener görüyorum. Bu aşiretin görgüsü de öbür aşiretlerden daha çoktur. Halkı uyanık, becerikli, konuşkan ve şirin dillidir.*” gibi bir tespitte bulunmuştur (Yalman, 1977: 221). Yerleşim yerleri kaynaklarda Silifke, Mut, Tarsus, Antalya, Gazipaşa, Anamur ağırlıklı olmak üzere, Erdemli ve Mardin'de birer Bahşiş köyü hatta Bulgar dağlarındaki Bahşiş Yaylası şeklinde geçmektedir. Anamur'dan ve belirtilen yörelerden gelen Bahşiş Yörükleri Barcın Yaylasında buluşmaktadırlar. Bahşiş Yörüklerine neden bahşiş denildiği ve niçin Barcın Yaylasına yerleştikleri bir rivayette şöyle geçmektedir: Yörükler Horasandan gelirken Karaman yakınlarında iki grubun savaştığını görürler. Yörükler sarıklı grubun Müslüman olduğu kanısına vararak bu grubun yanında savaşa girerler. Savaşın sonunda sarıklılar kazanır. Bu grup Karamanoğulları'dır. Karamanoğulları'nın beyi kendilerine yardım eden Yörüklere: “Barcın yaylasının vergisini halktan toplayın, bana gönderin. Yayladan ötesi benden size ‘Bahşiş olsun.’ der. Bu fermanla Yörüklerin adı Bahşiş Yörükleri olarak kalır ve Barcın Yaylası onlara konaklamaları için tahsis edilir. Bahşiş Yörükleri ilkbahar aylarında çıktıkları Akdeniz sahilinden; Toroslara göç ederek Barcın yaylasında buluşurlar (Seyirci, 2000: 71-75). Mersin, Anamur ilçesinde kışlayıp, Barcın ve Balgasun yaylalarında (Sarveliler, Başyayla, Ermenek) yaylayan Bahşiş Yörüklerinin bir kısmı geçici olarak konaklamış, bir kısmı da bölgede yerleşik hayata geçmiştir (Eröz, 1991: 106).

Bahşiş Yörüklerinde evlilikle ilgili birtakım hazırlık ve uygulamaların zamanla ve yaşanılan coğrafya ile bir bütün hâlinde birbiri arkasına eklenerek gelişimini sürdürdüğü görülmektedir. Evlenme ile ilgili göreneklerin çoğu kuşaktan kuşağa geçmiş, gelenek-

leşmiş olup, bunların içerisine birtakım inançlar ve pratikler girmiştir. Ancak çok eski zamandan beri uygulanan ve bugün artık Türk topluluğunun malı, kültürünün bir parçası haline gelmiş olan evlenme göreneklere ve uygulamalarının batılılaşma sürecinde yozlaşarak değişmekte olduğu da bir gerçektir (Erdentuğ 1977:213). Bu çerçevede genel olarak hayatın geçiş dönemlerinin (doğum, evlenme ve ölüm) bir an önce incelenmesi ve Türk halk kültüründeki yerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı Anamur ve çevresinde yaşayan Bahşiş Yörüklerinde hayatın geçiş dönemlerinden biri olan evlenme ilgili âdet ve inanmaların kayıt altına alınarak yok olmasını engellemek ve gelecek kuşaklara bu kültür birikimini aktarmaktır. Çalışmada yöntem olarak halk kültürü ürünlerinin derlenmesinde kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleri kullanılmış, gözlem ve görüşme (Mülakat) metodları tercih edilmiştir. “Gözlem metodu, alan araştırıcısının dıştan içeriye bakmak ve durumu olduğu gibi tarif etmek suretiyle doğrudan doğruya gözlem yoluyla malzeme elde etmekte kullandığı metottur” (Çobanoğlu 1999: 56). “Görüşme metodu ise, folklor derleyicilerinin en çok kullandığı alan araştırması tekniği olup derleyici, kaynak kişinin bildiği, yaptığı, yapmış olduğu şeyleri, bunların sebeplerini öğrenir. Derleyici bu yolla kaynak kişinin iç dünyasını, kültürünü ve buna dair bilgisini öğrenir. Ayrıca mülakat derleyiciye halk kültürü malzemesinin orijinalini verir” (Çobanoğlu, 1999: 63). Çalışmada kaynak şahıslarla birebir yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde derlenen bilgiler bir bütün oluşturacak şekilde evlenme öncesi, evlenme sırası ve evlenme sonrası ritüeller olmak üzere üç ana başlık hâlinde incelenecektir:

1. Evlenme öncesi ritüeller

Hayatın geçiş dönemlerinden biri olan evlenme, canlılığını ve sürekliliğini koruyan, hem bölgesel hem de evrensel bir unsurdur. Kız ve erkeğin bir aile olarak sosyal yaşama katılmalarının ilk adımı olan evlilik ve evlilik sonucu oluşan aile, toplumsal yapının temelini oluşturmaktadır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültürün gelenek ve göreneklerine göre gerçekleşmektedir. Bu sebeple, töre, âdet gelenek ve göreneklere göre gerçekleştirilen evlilik, ait olunan toplumun evlenme kültürünü oluşturur (Kaya-başı, 2013: 98).

1.1. Evlenme biçimleri

Gelenekte ev yapının, ev alanının ve evlenenin işlerinin kolay gideceğine inanılmaktadır. Bahşiş Yörükleri de evlendirmeyi, evermek, başgöz etmek, ocak tütürmek, ev bark kurmak gibi isimlerle belirtmekte ve yetişkin çağa gelen çocuklarının bir an önce evlenmesini istemektedirler.

1.1.a. Kız kaçırma

Barcın yaylası ve etrafında yerleşik hayata geçen Yörüklerde kız kaçırma olayı genellikle fakirlikten dolayı düğün masraflarını karşılayamamaktan, kızın istenip verilmesinden, uzun süren nişanlılık döneminin ardından gerçekleşmektedir. Bahşiş Yörük-

leri Torosların engebeli ve yüksek olmasının da kız kaçırma olayına yardımcı olduğunu düşünerek “Allah bu enginli, yüksekli dağları kocadan boşanmış avrat ile nişanlı kız için yaratmış.” ifadesini kullanmaktadırlar.

Altaylılarda kız kaçırma, kızın rızasıyla, hatta baba ve anasının tasvibi ile olur (İnan, 2000: 166). Yörüklerde de kız kaçırma, sözlüsünü ve nişanlısını kaçırma şeklinde gerçekleşmektedir. Yerleşik hayata geçmeden önceki dönemlerde ise göç zamanında evlenecek olan erkek, evleneceği kızı yayla göçlerinde, düğünlerde, çeşme başlarında, ekin biçilen tarlada ya da davar sağmaya gittiği yerde beğenerek, dolaylı yollardan takip ederek kaçırmaktadır. Tabi bu kaçırma olayı kızın ve erkeğin belli bir yerde buluşması şeklinde gerçekleşmektedir. Kızın ailesinin rızasının olmadığı durumlarda kaçırılan kızlara birkaç ay sonra düğün yapılmaktadır. Kaçırılan kızların tekrardan baba ocağına dönmesi Yörükler tarafından hoş karşılanmamaktadır. “Canavar dişlediğini alır.” denilerek kaçırılan kız, kaçırılan kişiyle evlenmek zorunda bırakılmakta; evlenmez ise genç kıza “şunun bunun artığı” gibi kötü ithamlarda bulunulmaktadır. (K.5)

1.1.b. Diğer evlenme biçimleri

Yörükler arasında görülen evlenme biçimlerinden birisi de Türk dünyasında da sıkça karşılaşılan “beşik kertme” dir. Çocuklar daha beşikte iken aileler, ileride çocuklarını birbirleriyle evlendirmek için, beşiklere birer kertik atarak, karşılıklı söz vermektedirler. Böylece çocuklar kendi istekleri dışında nişanlanmış olmaktadır. Genellikle ekonomik ilişkilerini daha da pekiştirmek isteyen aileler arasında bu tür evlilikler görülmektedir. Ancak, çocuklar büyüdüklerinde böyle bir evliliğe karşı olabilmekte veya ailelerden biri sözünden dönebilmektedir. Böyle bir durumda, aileler arasında sürtüşmeler ve gerginlikler ortaya çıkmaktadır (Örnek, 2000: 187). Beşik kertme yoluyla çocukların nişanlanmaları eski bir gelenek olup Dede Korkut Hikâyelerinde de geçmektedir. Hikâye de: “Oğuz beyleri Pay Püren’in bir oğlu, Pay Biçen’in bir kızı olması için dua ederler. Pay Biçen Bey “Beyler Allah Ta’ala bana bir kız verecek olursa, siz şahit olun, benim kızım Pay Püre Bey’in oğluna beşik kertme yavuklu olsun.” sözleri ile ve daha doğmayan çocukların nişanlarını ilân etmiştir (Gökyay, 1976: 49). Yörükler arasında çok yaygın olmasa da aynı zamanda doğan çocuklara geçmişte malını artırmak düşüncesiyle “beşik kertmesi” yapılmıştır. İslamiyet’le birlikte Türk kültüründe akraba evliliklerine yaygın olarak rastlanmaktadır. Özellikle kırsal kesimde yaygın olarak görülen bu uygulama köyden kente göçlerin yoğun olduğu şehirlerde de belli ölçüde görülmektedir. Bahşiş Yörüklerinde akraba evliliği yaygın olup; iki tür akraba evliliğinden söz etmek mümkündür. Bunlar, amcaoğlu ile amcakızı ya da teyze oğlu ile teyzekızı arasında gerçekleşen, aynı cinsten kardeşlerin çocuklarının evliliğini ifade eden paralel kuzen evliliği; dayıoğlu ile halakızı ya da halaoğlu ile dayıkızı arasında gerçekleşen ayrı cinsten kardeşlerin çocuklarının evliliğini ifade eden çapraz kuzen evliliğidir (Tezcan, 2000: 49-53). Malın dışarı çıkmaması ve “Kendi kötümüz elin kötüsünden iyidir, uzak çevreden gelen bize bakar mı, bakmaz mı?”, inancıyla yapılan akraba evlilikleri de Yörükler arasında görülmektedir. (K.1) Ayrıca berdel yani “bedel evliliği”, “kızların değiş- tokuşu” veya “değişik

usulu” (Örnek, 2000: 188) diye bilinen karşılıklı kız alıp verme şeklinde evlenmeler de mevcut olup, bu olaya Yörükler arasında “değişik” denilmektedir. Aynı zamanda Yörükler arasında; Gelinin kocası düğünden az bir zaman sonra ölürse bir müddet bekler ve uygun görülürse ölen kocasının bekâr erkek kardeşine istenir, onunla evlendirilir. Gelin ölürse, gelinin çocuğu varsa, kocası gelinin bekâr kız kardeşiyle evlendirilir (Şimşek, 2008: 232).

1.2. Evlenme çağı/ yaşı ve evlenme isteğinin belirtilmesi

Evlilik çağı geleneksel olarak kız ve erkeğin biyolojik ve fizyolojik gelişmeleri tamamlanması yani ergenlik dönemine girmesiyle başlamaktadır. Yasalarımıza göre çocuk 18 yaşında reşit sayılmaktadır. Medeni Kanuna’ a göre evlenebilmek için kızın 15,erkeğin 17 yaşını doldurması gereklidir. Ancak, 14 yaşını doldurmuş kızla, 15 yaşını doldurmuş erkeğin yargıç kararıyla ve ana baba vesayeti ile evlenmeleri mümkündür. (Örnek, 2000: 189-190) Bahşiş Yörüklerinde kızlar 16, erkekler 20 yaşından itibaren evlenmeye başlamakta, evlenecek kızların erkekten birkaç yaş küçük olmasına dikkat edilmektedir. Evlenme yaşı sosyal yaşamdaki değişiklikler; Yörüklerin yerleşik hayata geçmesi, eğitim- öğretim olanaklarının artması vb. sebeplerle son yıllarda yükselmiştir. Evlenme çağına gelmiş genç kız evlilik isteğini aile büyüklerine söylemekten çekindiği için ailede saygın görülen kimselerden aracılık etmelerini istemekte; genç erkeklerde evlilik isteklerini yemek esnasında çorbada kaşık bırakıp gitme ya da pilava kaşık saplama şeklinde iletmektedirler. (K.3)

1.3. Kısmetin açılması için yapılan uygulamalar

Bahşiş Yörükleri, evlenmemiş genç kızların kısmetinin açılması için hocalara, türbelere gidip adaklar adamakta, genç kıza üç cuma arka arkaya cami kapısının kilidini açtırmaktadır. Aynı zamanda bölgedeki bir su kaynağının yanına götürülen gençler; “Şu peygamber şuradan geçmiş, ölümsüzlük suyunu içmiş.” diyerek ayaklarını bu suyun içine sokmaktadırlar. Bazen de genç kızlara düğün evlerinden bardak, kaşık çaldırılmakta, evlenmiş bir gelinin, gelinliği giymeden önceki kıyafetlerini giymesi istenmektedir. (K.2)

1.4. Evlenmemiş kimselere verilen isimler

Bahşiş Yörükleri evlenmemiş kızlar için; kız kocası, er kocası, kokar, kart kız, kartalmış, kokmuş, evde kalmış, dengini bulamamış gibi söylemlerde bulunmaktadır. Evlenmemiş erkeklere ise; “Bekâr kaldı Mehmet Ali”, müzmin bekâr, kocamış, tohuma kaçmış, yıllanmış, vakti geçmiş, baba olmadan dede olmuş gibi isimler takılmaktadır (Şimşek, 2008: 262).

1.5. Eş seçimi/kız arama

Kutsal ve önemli bir olay olan evlilikte eş seçiminde çok dikkatli ve titiz davranılması doğaldır. Geleneksel kesimde evlenme işi kız bakma, kız arama, kız soruşturma ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, akrabalarından, komşularından ve yakın çevrelerinden olmak üzere kız aramaya başlarlar. Bu konuda arkadaşlar, komşular

da yardımcı olur (Örnek, 2000:190). Eş seçimi yapılırken dikkat edilen hususlar Türk kültüründe önemli bir yere sahip olup, evlenilecek kadın ve erkekte aranan bir takım özellikler söz konusudur.

Dede Korkut Hikâyelerinin mukaddimesinde kadınlar dörde ayrılmaktadır: “Karılar dört türdür. Birisi solduran sopdur. Birisi tolduran topdur. Birisi ivün tayagıdır. Birisi niçe söyler-isen bayağıdır =Birisi solduran soptur. Birisi dolduran toptur. Birisi evin dayağıdır. Birisi ne kadar dersen bayağıdır” (Ergin, 2004: 76). Bu kadınlar içerisinde kabul görülüp evlenilecek olan evin dayanağı yani direği olandır. Bu kadının özellikleri de Dede Korkut’ ta şu şekilde sıralanmaktadır: “İvin tayagı oldur ki yazıdan yaban ive bir konuk gelse, er adam ivde olmasa, ol anı yidürür, içürür, ağırlar, azizler, gönderür. Ol Ayişe, Fatıma soyıdur hanum. Anun bebekleri yetsün. Ocağına bunçılaysın avrat gelsün. = Kırdan yaban eve bir misafır gelse, kocası evde olmasa da o; onu yedirir, içirir, ağırlar, azizler, gönderir. O Ayişe, Fatıma soyundandır hanım. Onun bebekleri yetişsin. Ocağına bunun gibi avrat gelsin” (Ergin, 2004: 76).

Kanlı Koca oğlu Kanturalı Hikâyesi’nde de Kanturalı il il dolanıp kız bulamayınca babasına evlenmek istediği kızın özelliklerini şöyle sıralamaktadır: “Ben yerimden doğrulmadan o kalkmış, ayağa dikilmiş olmalı, ben Karakoç atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış, bana baş getirmiş olmalı.”(Gökay, 1976: 133).

Eş seçiminde geçerli kurallar Türk kültüründe sadece erkekler için değil, kızlar için de görülmektedir: Kam Büre Oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda Banu Çiçek, beşik kertme sözlüsü Bamsı Beyrek’le evlenmeden önce onu binicilik, ok atma ve güreşte sınar. Bamsı Beyrek’in maharetini gördükten sonra onunla evlenmeye karar verir (Gökay, 1976:56-57).

Bahşış Yörüklerinde evlilikler anne, babanın rızasıyla gerçekleştiği için kız istenmeden önce ailenin büyükleri, yakın akraba ve arkadaşları tarafından soruşturularak tavsiye üzerine yapılmaktadır. Bir kızın, bir erkekle sokakta görülmesi o kız ile evlenmek isteyenlerin sayısını da azaltmakta; bulunan eş adayı uygun değilse de, “O bizim münasibimiz ya da dengimiz değil.” denilmektedir. Yörükler evlenecek kızlarda, güzellik, saygı, temizlik, varlık, kültür, misafır ağırlama, terbiye, elinden iş gelme, bağda bahçede kıvrak olma, tasarruflu olma gibi özellikleri aramaktadır. Aynı zamanda erkeklerin de ailenin geçimini sağlayabilecek durumda, dürüst, namuslu, iyi huylu olmasına özen göstermektedir. Ancak zaman içerisinde evlenecek çiftlerde aranan özelliklerde birtakım değişikliklere uğramıştır. (K.4)

1.6. Kız isteme/ görücü ya da dünür gitme ve söz kesimi

“Görücü gitme” diğer bir tabirle “dünür gitme” daha çok kentsel yaşamın göreneği durumunda olup, gittikçe zayıflamaktadır. Kırsal kesimde, görücülük ile kız isteme birbirine geçmiş hâledir. Birbirine yakın çevrelerde yaşayan gençlerin ve ailelerin birbirlerini görüp, tanımalarından dolayı görücülüğe gerek kalmamakta doğrudan dünür olarak gidilmektedir. Geleneğin etkin bir şekilde devam ettiği yerlerde kız görmeye erkeğin

annesi, kız kardeşi ve yakın akrabalarından kadınlar gitmektedir. Kadınlar öncelikle kızın güzelliği, terbiyesi, temizliği, davranışları vb. özelliklerine bakmakta, sonrasında ise kızı ve ailesini soruşturmaktadır. Böylelikle kız tarafına da düşünmek için belli bir süre tanınmış olmaktadır. Her iki tarafında olumlu bir değerlendirmeye ulaşmasıyla birlikte görücülerin işi sona ermektedir. Bu tür uygulamalarda erkek ya da kızdan çok ailelerin girişimi, beğenisi ve isteği önemlidir (Boratav, 1994:173-174; Örnek, 2000:185-186).

Türklerin örf ve adetlerine bağlı olarak gerçekleşen kız isteme olayı bölgesel olarak değişiklik gösterse de geçmişten günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Dede Korkut hikâyelerinde de kız isteme değişik şekillerde kendini göstermektedir. Dede Korkut, Deli Karçar'ın kız kardeşini Beyrek için isterken şöyle der: "Karşı yatan dağımı aşmaya gelmişim, akınlı suyunu geçmeye gelmişim; dar koltuğuna kısılmağa gelmişim; Tanrı buyruğuyla, peygamberin kavliyle, aydan arı, gündün görklü kızkardaşın Banıççek'i Bamsı Beyrek'e dilemeğe gelmişim." (Gökay, 1976: 60). Sözlerin güzelliği ve kuvvetinden hareketle kız isteme faslındaki bu canlılık günümüzde de etkililiğini sürdürmektedir.

Görücü usulü ile evliliğin yaygın olduğu Bahşiş Yörüklerinde kız isteme törenine "görücü gitme" ya da "dünürücü gitme" denilmekte, kız istenirken önce şu yol izlenmektedir: Öncelikle erkek beğendiği kızı annesine söyler, erkeğin annesi, kız kardeşi ve teyzesi kızı görmeye evine giderler. Kızı beğenirlerse bu işin olması için uğraşacak bir kişi ararlar. Bu kişiye "aracı" ya da "isteyici" denilir. Aracı kişiye de, arayışı için bir mendilin içine para konularak verilir. Aracı, kızın annesiyle konuşarak erkek tarafının niyetinin ciddi olduğu hususunda gerekirse onları överek, onu ikna etmeye çalışır. Anne, kızını vermek istemezse; "Münasibimiz var." diyerek aracıyı uğurlar. **(K.10- K.19)** Kız istemeye damat adayı götürülmez. Aracı, kızı Allah'ın emriyle ister, alınan yanıt olumlu ise gelin tarafından "mendil ucu" bağlanıp damada gönderilir ve artık sözlü oldukları bildirilir. (Erdem Nas, 2015: 28) Beğenilen bir gelin adayının olduğu durumlarda aileye uğurlu gelip gelmeyeceği "Tuz ölçme" denen bir uygulamayla sınırlanmaktadır. Bu uygulama esnasında bir miktar tuz gelin adayının tespit edildiği tarihten itibaren kullanılmaya başlanır ve bu tuz bitene kadar evde herhangi bir tatsızlık, huzursuzluk, kötü bir olayla karşılaşılmazsa o kızın aileye uğurlu geleceğine inanılır. **(K.20)**

Evlenmek niyetinde olan genç erkek beğendiği bir kızla karşılaşmadığı durumda annesinden yardım ister. Uygun bir gelin adayı bulan anne oğluna bu kızı göstermeye çalışır ki bu genellikle düğünlerde olur. Beğenilen kız, erkeğin annesi ya da kız kardeşi tarafından oyuna çağrılır, kızın da gönlü varsa kalkıp karşılıklı oynar. Kız oynayınca da davula para takılarak, coşku biraz daha artırılır. Kızın ailesinin de gönlü olursa, kız istemeye toplumda sözü, özü sevilen saygın biri, erkek tarafının büyüklerinden birkaç kişi ve yengelerle birlikte bir perşembe akşamı (hayırlı gece) kız evine gidilir. Kız istemeye yengelerin götürülmesinin nedeni; kız tarafına aileye dışardan gelen kişilerin de aile içinde mutlu ve huzurlu olduklarını göstermektir. Kız istemeye giden dünürücü isteme faslındaki bütün masrafları karşılar. Kız istemeye giderken de, erkek evi kız evine

hediyelik eşyalar götürür. Kız evi de, kızını vermeye niyetliyse karşılığında erkek evine değişik hediyeler koyar. Kızlarını vermeyeceklerse de gelen hediyeleri geri gönderirler. Dünürücü olan kişi hediyelerin takdiminden sonra; “Allah’ın emri ile eviniz iyi, ayranınız koyu değil, sizinle hısım olmaya geldik biz.” diyerek kız istenir. (K.6- K.11)

Bahşiş Yörükleri eskiden kız istemeye giderken; yakaladıkları bir yarasanı kurutarak ceplerine koymakta, bu yarasanın da onlara uğur getireceğine inanmaktadırlar. Kız istemeye oğlanın, babası, annesi ve aile büyükleri birlikte giderler ve kız evine: “Sizden hısımlık ummaya geldik” ya da “Allah’ın emri peygamberin kavliyle kızınız falanı oğlumuz falana istemeye, hısım olmaya geldik” derler. Biraz sohbetten sonra olumlu ya da olumsuz hiçbir şey sormadan kalkarlar ve bir süre kız evine uğramazlar. Bu süre kız evinin durumu değerlendirmesi, oğlan tarafını araştırması için bir fırsattır. Bu süreçte kızın babası; kızın annesine, kızının gönlünün olup olmadığını anlamak için: “Kızın ağzına bir ip ölç bakalım”. der ve kızının fikrini öğrenmeye çalışır. Kız evi naz evi sözünden hareketle eşe dosta sorma bahanesiyle bazen de kız ilk istemede verilmez. Bu durumda erkek evi birkaç gün sonra tekrar ziyarete gelir ve kız tarafının fikrini öğrenmek ister. Kız tarafı kızını vermek istemezse; “Sizin orağınız keskinleşmiş ama bizim başağımız daha olgunlaşmadı.” şeklinde uygun bir dille reddeder. Bazen de kız tarafı kızlarını vermeye gönüllü olduğu hâlde aile içerisinde kızın verilmesini istemeyen başka birilerinin olması durumuyla karşılaşmaktadır. Bu kişi veya kişiler de kız isteme faslında ya evin bacasından su dökerler, ya dünürcünün ayakkabısının içine tuz atarlar ya da istemeye gelen kayınbabanın ayakkabısının öçesini keserek, ayakkabısının içerisine tuz atıp, su dökerek bu işe gönüllerinin olmadığını göstermeye çalışırlar. Kız tarafı kızını vermeye niyetliyse de: “Allah yazdıysa olsun.” denilmektedir. Kız isteme faslının sonunda kız verilmişse eğer; daha sonraki bir gün “Tatlısını yiyelim.” denilerek sözleşilmektedir (Kayabaşı, 2013:124-125).

Söz kesme faslı; kızın verildiğinin bir göstergesi niteliğinde olup, yüzük, küpe, bilezik gibi değerli eşyalar takılarak küçük bir nişana benzer bir şekilde kutlanmaktadır. Değerli bir takı takılmasının amacı da bu olayın ciddiyet kazandığının herkes tarafından bilinmesinin istenmesidir. Tatlı yeme uygulaması ile de Türk topluluklarının çeşitli ritüellerinde sıkça karşılaşmaktadır. Doğum, nişan, evlilik, sünnet ve hatta ölüm gibi geçiş dönemleriyle ilgili yemeklerin çoğu zaman sembolik yemeği ‘tatlı’dır (Özdemir, 2005:188). Kız isteme faslında tatlı yeme geleneği evlilik hayatının tatlı geçmesi, kız tarafı ile oğlan tarafının tatlı geçinmesi içindir (Eker, 1999a: 49). Burada sempatik büyü inancına dayanılarak, tatlılardaki tatlılığın yapılacak birleşmeye geçirilmek istendiği görülür (Erdentuğ, 1974: 375-376).

Kız istemenin ardından gerçekleşen söz kesimi ve tatlı yeme faslı Bahşiş Yörüklerinde içerisinde de uygulanmaktadır. Gelin adayına başka görüçülerin talip olmaması için yüzük, bilezik, küpe, kolye, yazma, kıyafet vb. hediyeler verilmekte ve erkek tarafının getirmiş olduğu tatlı yenilerek söz kesilmektedir. Tatlı yenilmesinin sebebi; bundan sonraki süreçlerde her iki taraf arasında herhangi bir huzursuzluk olmaması ve evlenecek

olan gençlerin ileriki yaşamlarını bu ağız tadıyla mutlu bir şekilde devam ettirebilmeleri içindir. (K.21)

1.7. Nişan töreni ve nişanlılık dönemi

Kızın istenmesi ve söz kesme faslının ardından uygun bir zamanda “nişan” adı altında aileler arasındaki bağ yüzük takılarak resmileştirilir. Aileler kendi akrabalarını ve tanıdıklarını nişana davet ederler. Kimi zaman küçük eğlencelerin de yapıldığı nişan merasimleri yöreden yöreye kısmen değişen âdetlerle yerine getirilir (Gönen, 2006: 63). Geçmiş dönemlerde söz ve nişan birlikte düşünülerek aynı günde yapılmış, ancak sonraki dönemlerde nişan için ayrı bir gün belirlenmiştir. Nişanlılık süresinin ne kadar sürmesi gerektiği ile ilgili kesin bir kural olmayıp, her iki tarafında kendi anlaşmasına bırakılmıştır. Kimi özel durumların, askerlik, okul, gurbetten dönüş, hastalık, ölüm, vb. dışında süre uzatılabilir ya da kısaltılabilir. Sürenin uzatılmasında ya da kısaltılmasında her iki tarafın hazırlanması ve kimi ekonomik etmenler de rol oynamaktadır (Örnek, 2000: 193-194). Nişanlılık dönemi, gençlerin birbirini tanımaya çalıştıkları, ailelerinde düğün için hazırlıklarını tamamlamaya çalıştıkları dönemdir.

Erkek ile kız arasında ya da erkeğin ailesi ile kızın ailesinin arasında yapılan anlaşmanın somutlaştırılması görevini nişan yüzüğü üstlenmektedir (Gönen, 2006:64). Nişan ve yüzük takma geleneği eski dönemlerden beri uygulana gelmiş bir gelenektir. Eski Türklerde evlenmeyi düşünen çiftlerin birbirlerine yüzük takarak ve mendil vermek suretiyle nişanlı sayıldığı bilinmektedir (İnan, 2000:166). Dede Korkut Hikâyeleri’nde, Kam Büre Beyoğlu Bamsı Beyrek Boyu Hikayesi’nde nişan şu şekilde yer almaktadır: Beyrek üç öptü, bir dişledi. ‘Düğün kutlu olsun, han kızı’ dedi. Parmağında olan altın yüzüğü çıkardı, kızın parmağına geçirdi. ‘Ortamızda bu nişan olsun, han kızı’ dedi (Gökçay, 1976: 57).

Yörüklerde nişan, nikâhtan daha kuvvetli bir bağ sayılmaktadır (Yalman, 1977: 258). Nişan ve nişanlılık dönemi Bahşiş Yörüklerinde evlilik sözü verildikten sonra ailelerin nişan alışverişi için bir araya gelmesiyle başlar. Alışverişte kız ve erkeğe nişanda giyecekleri elbiseler ve nişan yüzükleri alınır. Her iki tarafında yakın akrabaları nişana davet edilir. Nişan töreni mevlit okunarak ya da eğlence düzenlenerek gerçekleşir. Erkek evi kız evine nişan için giderken, kestiği bir keçiyi küle bulayıp pişirerek götürür. Buna “sövüş” denir. Gelen misafirlere çeşitli ikramlarda bulunulur; yemek yenilerek, şerbet içilir, lokumlu pekmezli helva dağıtılır. Gelinin ve damadın parmağına kırmızı ya da mavi bir ipin ucuna bağlanmış altın yüzükler takılır. Dua edilerek, ip kesilir. Gelin ve damada hediye olarak aileye çok yakın olanlar altın, diğerleri ise para takarlar. Bu paralara kız tarafı çeyiz düzer yani çeyiz alır. Ancak kız ve erkek tarafı arasında ya da gençler arasında herhangi bir olumsuz durumdan dolayı nişan bozulursa kız tarafı gelen hediyeleri erkek tarafına geri verir. Evlilikle nişanlılık arasındaki süre en fazla bir yıl tutularak bu dönemde düğün günü de kararlaştırılır. Nişan ile düğün arasındaki Kurban Bayramı’nda erkek evi kız evine, boynuzuna altın bağlanarak süslenmiş bir kurban gönderir. Kız evi

tarafından kesilen bu kurbanın bir kısmı erkek eviyle, gelen misafirlerle yenilir bir kısmı da komşulara dağıtılır. Eskiden nişanlılık döneminde ve daha sonrasında; gelin ve damat kaynanasına teyze, kayın babasına dayı derken günümüzde gelin de damatta kayın validesine anne, kayın babasına baba şeklinde hitap etmektedir. (K.14)

2. Evlenme sırasındaki ritüeller

Kız arama, görücü gitme, kız isteme, söz kesme ve nişan ile başlayan evlilik ritüeli, evlenme sırasında gerçekleşen geleneklerle devam etmektedir. Baba evindeki bekâr hayatlarından ayrılan çiftler evlilik töreninin gerçekleşmesi ile yeni bir hayata adım atmaktadır. Ancak bu adım sadece bireysel ve toplumsal olmamakla birlikte, insanın olumlu düşüncesinin evren üzerinde de önemli değişikliklere yol açtığını düşündürmektedir. “Zira kozmos ve insan durmaksızın ve her türlü araçla yeniden doğurulmakta, geçmiş yok edilmekte, kötülük ve günahlar ortadan kaldırılmaktadır... bu yeniden doğum araçlarının tümü aynı hedefe yönelir: geçmiş zamanı ilga etmek, -in illo tempore- sürekli bir dönüşle, kozmogonik eylemin tekrarıyla tarihi yok etmek” (Eliade, 1994, 85). Bu açıdan düşünüldüğünde çiftler evlilikle birlikte önceki hayatlarını geride bırakmaktadır. Yeni bir hayata evlilikle beraber başlamaları da bireylerin dönüm noktası olmaktadır. Bireylerin yeni hayatlarının kozmik bir başlangıç simgesi olan evlilik törenleri başlı başına bir ritüel olup, eğlencenin de ötesinde pek çok anlama ve işleve sahiptir. Bu nedenle aile kurmanın toplumsal onay gerektirdiği düşünülecek olursa bu onayın alınabilmesi için de evlilik ritüelinin bir takım uygulamalarla devam etmesi gerekmektedir (Kayabaşı, 2013:133).

Türk kültüründe düğün eşler arasındaki birlikteliğin duyurulması için düzenlenen eğlenceli bir etkinliktir. Düğün, insanın geçiş dönemi kabul edilen evlilik hareketinin getirdiği önemli bir geleneğin adıdır (Yakıcı, 1991: 33). Birlik ve beraberliğin sağlanmasında, geleneklerin yaşatılarak gelecek nesillere aktarılmasında düğünlerin büyük bir yeri vardır. Evlilikle beraber bireyin statüsünde ve yaşamında önemli bir geçiş söz konusu olduğundan, evlilik müessesesinin temelinde önemli uygulamalara yer verilmektedir. Yeşil’in Jameson’ dan (1972) aktardığına göre evlilik ritüeli; yeni bir hayata adım atan çiftleri bekârlıktan yani evlilik öncesi yaşamlarından getirmiş oldukları düşünülen tehlikeli güçlerden korumak, gerçekleştirilen birliktelikteki çoğalmayı ve bereketi sağlamak yeni evin güvenliğini ve refahını arttırmak gibi çeşitli uygulamaları barındırmaktadır (Yeşil, 2012:146). Düğün törenleri, akrabaları, dostlar bir araya getirerek görüşme imkânı sunduğundan dolayı toplumsal ilişkileri kuvvetlendirmek gibi bir amaca da hizmet etmektedir. Kırsal kesimde, özellikle kapalı toplumlarda, ailevi, ahlâkî ve töresel baskıların hafifletildiği eğlence ve gezintilerde evlilik çağındaki gençler düğünler vasıtasıyla bir araya gelebilmekte, birbirlerini yakından görme ve tanışma fırsatı bulmaktadırlar. Ayrıca evlenecek yaşta erkek çocuğu ya da yakın bir akrabası bulunan kadınlar, gelin adayı olabilecek genç kızları dikkatli bir şekilde inceleme fırsatını bu eğlencelerde bulmaktadırlar. Bu durum düğün törenlerinin gizli bir işlevi olduğunu da ortaya koymaktadır (Özdemir, 2005:286-330). Düğünün işlevlerinden bir diğeri de akrabalık ilişkilerini kuvvetlendirmesidir. Evlilik aracılığıyla farklı aileler, mahalleler, köyler ve kasabalar

birbirlerine bağlanmakta, sosyal ilişkiler daha fazla kuvvetlenmekte, böylece toplumdaki bütünlük de pekiştirilmiş olmaktadır (Eker, 1999a: 42; 1999b:63). Düğünlerde geleneksel değerlerin öne çıkarılmasına dikkat edilir. Düğün törenleri; dinî bayramlar, yöresel ve milli şenlikler gibi bireyler arasındaki dargınlıkların ve sorunların ortadan kaldırıldığı kutlama ve eğlence ortamlarındandır (Özdemir, 2005: 335; Korkmaz, 1999: 82). Bu nedenle yüz yüze bakan toplumlarda kimsenin unutulmamasına, küstürülmemesine özen gösterilerek, düğüne, mümkün olduğunca çok kimse çağrılır (Örnek, 2000:196).

Kültürel değerlerin en önemli izlerini taşıyan düğünlerde eski kültürümüze ait halk inanışlarını, halk edebiyatı ve sanatını bulmak mümkündür (Koşay, 1944: X). Geleneğin nesillere aktarımını sağlayan sosyal ortamlardan birisi de düğünlerdir. Ancak böyle bir ortamda, genç kuşak, eğlenmenin, nasıl ve ne şekilde, hangi davranış kalıpları çerçevesinde mümkün olacağını öğrenmektedir (Mirzaoğlu, 2003a:69)

Anadolu Türk düğünleri üzerinde Orta Asya unsurları, eski yerli kültürler ve İslâm Dini' nin etkileri olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Türkiye Türk düğünleri incelenirken bu üç unsurun göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Koşay, 1944: X; Boratav, 1994:186). Bununla beraber düğün sahiplerinin içinde buldukları özel şartlar (ekonomik durum, geleneklerin gevşemesi, uygulanması gerekenlerin unutulması vb.) aynı yörenin düğünleri arasında bile farklılıklara neden olabilmektedir (Boratav, 1994: 183).

2.1. Tören zamanı, süresi ve yapılan uygulamalar

Düğün töreninin ne zaman gerçekleşeceği ve ne kadar süreceği ile ilgili uygulamalar Türk topluluklarının çoğunda benzer özellikler göstermektedir. Ancak düğün töreni hem kız hem de erkek tarafı için masraflı olduğu için düğün zamanının seçimi ve süresi sosyo-ekonomik unsurlar göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Bu bağlamda “At alırsan yazın, kız alırsan güzün al” sözüyle evlilik için en uygun zamanın güz aylarında yani eylül, ekim, kasım aylarını içine alan hasat zamanında olduğu vurgulanmıştır (Yeşil, 2012:177).

Bahşiş Yörükleri' nde uzun süre nişanlı kalmak hoş karşılanmadığı için ‘hayırlı iş beklemez’ düşüncesiyle düğüne nişan arasındaki süre uzun tutulmamaktadır. Geçimini tarımdan sağlayan memleketlerde düğünlerin genellikle hasat sonu yani eylül ekim aylarında yapılması uygun görüldüğünden Bahşiş Yörüklerin' den yerleşik hayata geçenler bu zamanda düğünlerini kız tarafının belirlediği bir günde yapmaktadır. Keçi, koyun, at, deve besleyerek göçe devam eden Bahşiş Yörükleri, Mart, Nisan aylarında yaylaya göçüp, Kasım, Aralık aylarında sahile indiklerinde düğünlerini yapmaktadır. Yörükler de düğün masrafının çoğunu erkek tarafı karşıladığı için düğünlerini “İşimiz üzerine yaparız.” diyerek geçimini sağladıkları iş bitiminde yani göç zamanının ya başında ya da sonunda yapmaktadırlar. Düğün töreni dört gün sürmekte ve Cuma günü başlamaktadır: Cuma bayrak dikimi, cumartesi kına gecesi, pazar düğün, pazartesi ise gelin sabahı olmaktadır. Cumadan başlayarak üç gün boyunca yemek verilerek, ikramlarda bulunulmaktadır. Pazar günü sabah ile öğle vakitleri arasında düğün yemeği verilmektedir. Dü-

gün yemeği olarak; çorba, nohut, keşkek, herse, etli bulgur pilâvı, çılıbır, ayran verilmek-
te ve yemeğin yanında 20–30 çita bal ikram edilmektedir. (K.7)

2.2. Evlilik törenine davet (Gelit, düğünü okuma, okuntu gönderme)

Geçmiş dönemlerde, düğünü haber vermek için günümüzde olduğu gibi davetiye gönderilmemiş, bunun yerine çeşitli eşyalar gönderilmiştir. Türklerde davetin sembolü olarak ‘ok’ kullanılmış; Hun, Göktürk ve diğer Türk devletleri hakanları çeşitli sebeplerle kabilelerini bir yere toplamak istediklerinde de onlara davet için ok göndermişlerdir. Bugün Anadolu’nun değişik yörelerinde düğüne davet için kullanılan ‘okuntu’ kelimesinin de ‘ok’ sözcüğünden gelmiş olabileceği düşünülmektedir (Eröz 1977: 176). Divan ü Lûgat-it Türk’te de bir kimsenin bir yere çağırılması durumu ‘okutsadı’, ‘okıştı’, ‘okıdı’ (Atalay, 1985: I.cilt 197,186; III.cilt 254) sözcükleri ile karşılanmıştır.

Bahşış Yörüklerinde evlilik törenine davetle ilgili çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Erkek tarafı düğünü haber vermek için bardak, kibrit, basma (kumaş) alır. Yakın akrabalarından özellikle dayıya, amcaya, gönderilmek üzere şapka; halaya, teyzeye verilmek üzere de “çeki” adı verilen işlemeli başörtüsü alır. “söyleyici, çağırıcı” adı verilen bu kişi, eşyaları dağıtarak “Falan zamanda düğünümüz var.” der. Maddi durumu iyi olan aileler de uzak köylere davulcu göndererek düğün zamanını ilan ettirirler. (K.22) Düğüne çağırılmak için yapılan başka bir uygulama da herkesi tanıyan, ağız lâf yapan bir kadının ya da evlenecek kişilerin bir akrabasının bütün evleri dolaşarak sırtına aldığı bir çuval bulgur ve birer çay bardağıyla düğünü haber vermesi şeklinde gerçekleşir. Bu olaya da “gelit” denir. Bir başka uygulama da ise akrabalık derecesine göre, çok yakın akrabaların havluyla, biraz uzak olanların bardakla, akraba değilse şekerle düğüne davet edilir. Düğüne çağırılmak için yapılan bu işleme de “düğünü okuma” denir. (K. 8) Ancak bu uygulamalar daha eski dönemlerde yapılmış olup, günümüzde düğünü okuma, davetiye ile gerçekleşmektedir.

2.3. Çeyiz hazırlama ve düğün için yapılan diğer hazırlıklar

Bu süreçlerde günlük yaşamla bağlantılı çeşitli etkinlikler yer alır:

2.3.a. Odun eleme/ oduna gitme

Köyün gençlerinin, hem kız hem de erkek evinin düğün boyunca kullanılacak odun ihtiyacını karşılamak için dağa odun almaya gitmesine “odun eleme” ya da “oduna gitme” denilmektedir. Odun toplamaya gidilecek gün sabah ezanından önce gençler bir araya gelerek tüfek atarlar. Komşulardan eşek, katır, deve gibi yük hayvanları alan gençler dağa odun toplamaya giderler. Odun toplanırken bayrak direği olması için de uzun ve düzgün bir çam ağacı kesilir. Odunu toplayıp dönerken düğün evine geldiklerini belirtmek için tüfek atarlar. Damadın babası da tüfek atarak onlara karşılık verir. Davar kestirip yemekler hazırlatır. Getirilen odunların bir kısmı kız evine gönderilir. Bu günün gecesinde damat gençlerle yiyip, içip eğlenir. (Kayabaşı, 2013: 146).

2.3.b. Esvap kesimi/ kesene/ tohum gavıdı /yufkaya gitme

Kız evinin belirlediği bir günde, erkek evinden yaşlı birkaç kişinin; kız evine düğün için gerekli malzemeleri, kına gecesinde yakılacak olan kınayı götürmesine “esvap kesimi” ya da “tohum gavıdı” denilir. Gerekli malzemeler daha çok verilecek yemekle bağlantılı olup; davar, soğan, yağ, darı, tuz, un vb. dir. Kızın gelinliğinin kesilip, dikilmesi işlemi de bugün içerisinde yapıldığından “kesene” de denilmektedir. Komşu ve akrabaların yardımı ile bir tarafta gelinlik dikilirken, diğer tarafta da düğün için, börek, baklava, yufka yapılır. Tüm bu işler bittikten sonra geline yazma örtülerek gelin oynatılır. Bu gelenek “yufkaya gitme” olarak da adlandırılmaktadır. (K. 17-K. 19)

2.3.c. Çeyiz düzme ve sandık götürme/ asbab götürme

Türklerde evliliğe verilen önem, düğün öncesi her iki tarafında bağlı olduğu toplumun kültürüne uygun olacak biçimde düğün için hazırlıklar yapması ile de kendini göstermektedir. Bu hazırlıklar her yörede yaşanan döneme ve maddi duruma göre farklılıklar arz etse de Türklerde düğün hazırlıklarından birisi olan ‘çeyiz’ hazırlama geleneği eski dönemlerden beri devam etmektedir. Divanü Lügat-it Türk’ de çeyiz kelimesinin karşılığı olarak gelinin eşyası anlamında ‘sep’ kelimesi kullanılmakta ve “ol aning kızın septurdu= o kızını çeyizleyerek güveyin evine göndermesini emretti” sözleri ile de çeyiz geleneğinden bahsedilmektedir. (Atalay, 1985: I. Cilt:319; 1985: II. Cilt:182).

Bahşiş Yörükleri arasında çeyiz düzme geleneği “Kız beşikte, çeyiz sandıkta.” sözüyle anlamlandırılarak devam ettirilmektedir. Gelinlik çağa gelmiş kızlar; kendi çeyizlerini kendileri hazırlarlar. Çeyizlerinde pamuk yatak çok önemli olup, elli altmış civarında beş mille örülmüş çorap ve oyalı mendil bulunmaktadır. Gelin olacak kız işlemiş olduğu oyalı mendillerden en güzelini nişanlısına armağan eder. Damat adayı da bu oyalı mendilin işlemeli olan kısmı dışarı dönük olacak şekilde mendili ceketin cebinde taşır. (K. 19)

Düğün alışverişinde damada yağlık, göynek, peşkir gibi kumaşlar alınarak çulfa-lıkta dokunur. Koyunyününden eğripen ip ile damada yanışı (parlak), lastikli, burmalı vb. isimler ile anılan çeşitli çoraplar dokunur. Damat bohçasında, yanışı traş örtüsü, killik (gömlek), ak sırt (iç çamaşırı) bulunur. Düğün alışverişinde geline de ‘gutmu’ ve ‘şeytarı’ alınır. Bu kıyafetlerden gutmu mavi, şeytarı kırmızı renktedir. Geline eteklik kumaşlar alınır ve gelin bu kumaşlardan ‘hoş boynuzu’, ‘büyük etek’ ve ‘yavrulu ağız’ vb. isimlerle anılan eteklerden diker. Eski dönemlerde Bahşiş Yörüklerinde gelinler ‘üç etek’ denilen bir kıyafet, ya da pantolonun üzerine kadife fistan, “edik” adı verilen kırmızı renkte bir çizme ya da “yeşil sızgalı” da denilen ökçesinde yeşil yanışı olan bir çizme giymekte olup üzerlerine “fermana” denilen; bir yüzü kırmızı bir yüzü mavili veya morlu simli bir şal almaktadırlar. Gelin gutmu’ yu giydiğinde fermananın mavi veya morlu tarafını, şeytarı giydiğinde kırmızı tarafını üzerine almaktadır. Gelinin başına pullu, altınlı, püsküllü fes, horozlu yazma takılarak, züluf (kâkül) kesilmektedir. Kâkülün bir tarafı uzun bırakılarak bükülmekte bu işleme de ‘krep çekme’ denilmektedir. Damatlara ise

adına “urba” denilen lacivert takım elbise ve beyaz gömlek giydirilmekte ve berberler sal denen kayışta usturayı bileyerek düğün meydanında damadı tıraş etmektedir. (K. 20)

“Üç etek” eski Türk düğünlerindeki gelinliği karşılamakta olup, gelinler düğünlerinde ‘üç etekli’ ve ‘edikli’ olurlardı. “Üç etek” ata kolay binmeyi sağlayan, Orta Asya’dan getirilmiş kadın kıyafetidir. 7. yüzyılda Orta Asya’ da Göktürkler’in adına ‘edük’ dedikleri bu çizme Divanı-ı Lügati’t Türk’te ‘etük’ olarak geçmektedir (Eröz, 1977a:179-180; Atalay, 1985: I. cilt 68). Bu kıyafetler Yörüklerin, Orta Asya’dan taşıdığı maddi kültür unsurları durumundadır.

Düğün alışverişinde geline; terliğini düzmek için mavi, kırmızı, sarı çeki, dikiş makinesi ve ziynet eşyası olarak da “ikilik” denilen gümüşten bir takı ya da erkek tarafının maddi durumuna göre ikiliğin arasına koymak üzere bir veya iki tane daha altın alınır. Gelinin boynuna da “Boyunkı” denilen gümüşten bir takı alınarak düğün alışverişi tamamlanır. Alınan eşyaları, hazırlanan çeyizleri erkek tarafı düğünden iki üç gün öncesinde içinde dürülerin olduğu bir sandıkta ya da “terke heybesi” denilen yarıklı, işlemeli heybede kız evine çalgıcılar eşliğinde götürür. Buna “sandık götürme ya da asbab götürme” denir. Hazırlanan sandık ve heybelerin içine darı gibi çoğalmaları için darı, ocaklarının küllenmesi için de kül koyulur. Gelinin odası gelinin çeyizleri ile süslenir. Süsleme işine yardım edenlere gelin, işlediği başörtülerinden hediye eder. Çeyiz serme işlemi gerçekleştiikten sonra komşu ve akrabalar tarafından gelinin çeyizlerine bakılır. Süslenen gelin odasının anahtarı da damada verilir. Gelin ve damadın kıyafetleri birer bohça içerisinde hazırlanmış olup, iki tarafta bu bohçaları birbirlerine taktim ederler. Bu bohçayı gönderen kişilerde aralık (para vb.) verilir. (K. 7- K. 18)

2.4. Törenin başlaması

Türk kültüründe düğün merasimi, çiftler arasındaki birlik ve beraberliğin toplum içinde duyurulmasını sağlayan hem eğlenceli bir etkinlik olup, hem de geleneklerin yaşatılarak gelecek nesillere aktarılmasına da aracılık etmektedir.

2.4.1. Bayrak dikimi

Türklerin, bayrak asma, ağaçlara ve sırıklara renkli bezler bağlama adetlerinin kökleri aynı dinî inanışlardan kaynaklanmaktadır. Direğe veya ağaçlara asılan bezlerin renkleri, göğün ve dünyanın yönleriyle, kutsal sayılan şeylerin birer sembolü olan bu kutsal bezli direkler, sonradan bayrak şeklinde kullanılmaya başlamışlardır. Evlerin ve direklerin üzerine asılan bu bayraklar aynı zamanda birer haberci durumundadır (Ögel, 1971: C.II,167).

Bayrak, bağımsızlık sembolü olarak, geçmişten bugüne kadar her toplumda kutsal bir ifade aracı olarak sayılmıştır. Düğünlerde asılan bayrak, yeni kurulacak bir ocağın yeni bir egemenlik alanının olduğunun mesajını vermektedir (Kalafat, 1998: 80). Örneğin, Göktürklerdeki ‘kurt başlı bayrak’ Türk soyunun başlangıcı gösterilmek istenmiştir. “Doğu Türkistan’da düğün evlerinde bayrak asılmaktadır” (Ögel, 1991: 225). Bayrak, düğün evi-

nin bir işareti olup, bayrak dikimi düğünün başladığının bir göstergesidir. Eğlence başlar, davul, zurna çalınır ve bu eğlence düğün bitene kadar tüm ahengiyle devam eder.

Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye kadar uzanan bu gelenek Bahşiş Yörüklerinde canlılığını koruyarak devam etmektedir. Düğünler; perşembe günü öğlen saatlerinde bayrak dikme işlemleri ile başlar. Bayrak direğinde üç tane bayrak bulunur: İlk olarak Türk bayrağı, ikinci olarak düğün alı gösterir inancıyla kırmızı bir tül ya da eşarp, üçüncü olarak da düğünün şeffaf ve temiz olduğunu belirgin kılmak için beyaz tül bent bağlanır. Bayrak direğinin en ucuna soyun devamının sağlanması ve düğünün bereketli olması, için nar, elma, soğan, ayva vb. takılır. (K. 6)

Düğün süresince bayrak çalınma ihtimaline karşı, evin damı gibi damat evinin yüksek bir kısmına asılır ve bayrağın başında birisi bekler. Bu kişiye “bayraktar” denilir. Bayraktarın terini silebilmesi içinde bayrağa bir havlu bağlanır. Eve asılan bu bayrağın dışında sağdıçta ve bayraktarda da bir bayrak, bayraktarın yanında da ‘*kıya*’ denilen bir koruma bulunur. Bayraktar düğünün düzeninden sorumludur ve elindeki bayrağı sadece *kıyasına* verebilir. Bayrak dikileceği gün, hiçbir yere değmemiş temiz bir bıçakla kurban kesilir, dedeler dua okurlar, bayrak dikilirken hiç kimse oturamaz. Bayrağın etrafına “*yeli*” veya “*dokuz topaklı*” isimli pullu, saçaklı bayrak çevreliği takılır. Bayrak eve dikilirken bayrak yarıya geldiğinde bir leğen ya da sepet süslenerek; içine buğday, şeker, gelin kızın elbisesi vb. konular ve kız evine genç kızlarla gönderilir. Süt parası olarak da gelinin annesine düğündeki ihtiyaçlarını karşılamak üzere para verilir. Genç kızlara da birer ayna dağıtılır. Bu geleneğe de “*kepez*” denir. (Kayabaşı, 2013: 149). Damadın akrabaları da erkek evine gelirken hediye olarak birer keçi getirir. Yörüklerde düğüne keçi getirmenin bir farklılık yarattığı düşünülerek fasla kasılanlar için “ Düğüne keçi getirmiş, kâhya gibi kurulma. “ sözü söylenir (Yalman, 1977: 259). Bayrak dikiminin olduğu gün her iki tarafında uzak bölgelerde oturan yakınları gelmeye başlar. Cuma günü cuma namazından sonra gelen bu misafirlere yemek verilir, çay ve kahve ikramı yapılır. (K. 5)

2.4.2. Kına gecesi

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan “kına” ile deyimler, atasözleri, türküler gibi pek çok türde karşılaşılmaktadır. “Kına” kelimesi sözlükte, “kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz” olarak geçmektedir. (Türkçe Sözlük; 2005:1155). Kına tozu ve suyun karıştırılması ile elde edilen karışımın boyanacak yere sürülmesi işlemine de ‘kına yakmak’ denilmekte ve yakılan kına sadece bir karışım değil bir ‘*adanmışlık*’ nişanesi olarak kabul görmektedir. Bu nedenle Türkler kınayı; Allaha kurban olarak kesilen kurbanlıklarda, vatana kurban olsun diyerek asker edilen gençlerde ve beyine kurban olsun diyerek genç kızların saçlarında ve ellerinde olmak üzere belli başlı üç yerde kullanılmaktadırlar. Nitekim genç kız ilerde beyine kurban olup onun için ve çocukları için saçını süpürge etmekten çekinmeyecektir. Genç erkeklerde askere gittiklerinde vatani için canını vermekten kaçınmayacaktır. Ninelerin, hayatın yükünü anlatan, yüzlerine nur veren aklaşmış saçlarına kına yakması

belki de Allah'a kavuşmadan önceki hazırlıklarıdır (Kayabaşı, 2013: 150).

Genç çiftlerin evlenmeden önce baba ocağında geçirdikleri son gece “kına gecesi” dir. Bu gecede kız evinde mutlu ve üzüntülü anlar bir arada yaşanırken; damat evi, eve gelin gelmesinin sevinci ve heyecanı içerisinde. Kınanın üzerine yakılan mumlar ile evlilik hayatının kötülüklerden, kötü ruhlardan, nazarlardan korumak için ateşin temizleyici özelliğini belirgin kılınmaktadır.

Bahşiş Yörüklerinde gelin kıza kına yakılmaması hoş karşılanmadığı gibi “Dul avradı gelin etmiyoruz.” sözüyle de kına gecesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kına töreni genellikle cumartesi günü gerçekleşmektedir. Erkek evi, kız evine; misafirlere dağıtılması için hazırladıkları bisküvi ve lokumlarla, gelinin o gece giyeceği eşyalarla, bayrak ve davulla ikindi üzeri giderler. Akşam olunca erkek tarafından görevli kişiler gelinin üzerini giydirebilirler. Kızın kınası kızın kendi evinde, erkeğin kınası da erkeğin kendi evinde olmak üzere ayrı ayrı yakılır. Kına gecesi genellikle çalgı eşliğinde oynanarak yapılmakta olup, iki tarafın yakın geçmişinde akrabalarından birisi ölmüşse, ilahlili kına gecesi olarak yapılır. Kadınların büyük bir alana toplanmasıyla gerçekleşecek olan kına gecesinde mutlaka davul çalınır ve oyuna başlamadan önce gelin oradaki insanların elini öper ve kına gecesi başlar. Kadınlardan, güzel türkü söyleyen ve tef çalmasını bilenler, gece boyunca hareketi canlı tutarlar. Kadınlar oynarken erkeklerin bakmaması için damat tarafından bir kişi görevlendirilir ve o kişi gece boyunca etrafı kontrol eder. Oyuna ilk önce görümceler sonra eltiler ve akrabalar çağrılır. Oyunun son zamanlarında ise gelin ortaya getirilir ve arkadaşlarıyla oynar. Gelin oynarken başına yazma denilen kırmızı renkli, pullu başörtü atılır. (K. 5)

Tepsiye dökülen kına üzerine mumlar yakılır. Gelin ortaya alınarak türküler söylenir. Kına tepsisiyle gelinin etrafında dönülür. Gelin, kına gecesinde yönü kibleye çevrili olacak şekilde çıra kütüğünün üzerine oturtulur. Mutlu evlilik sürdüren bir kadın,

“Evimizin önu gavak.
Daim girdin ufak ufak.
İşte bende gelin oldum.
Elim gına, yüzüm duvak.

Gız anası, gız anası,
Yansın gelinin gınası.
Gız anası, gız anası,
Çağır gelsin, öz anası.”

vb. türküler, maniler söylenerek gelini ağlatmaya çalışır. Bu olaya “gelin okşaması” denilmektedir. Gelinin ağladığı anlaşıldıktan sonra kınası yakılır. Ancak gelin, kına yakılmadan önce avucunu sınıksıkı kapatarak kayın validesinden istekte bulunur. Kayın valide avucunu açması için gelinin eline küçük altın koyacağını söyler. Gelin avucunu açmaz ise bir bilezik ya da gramsa takar ve gelininin kınasını yakar. Kına yakma işleminden sonra önceden dikilen keseler gelinin ellerine geçirilir. (K. 5)

Gelin tarafında gerçekleşen bu etkinlik, erkek tarafında da benzer şekildedir: Er-

kekler bir yerde toplanır, oyun oynayan köçeklere damadın babası para takar. Damat arkadaşlarıyla oyun oynarken, bir yandan da lokum, bisküvi dağıtılır. Damat kına yakılmadan önce çıra kütüğünün üzerine oturtularak omzuna sarı yazma örtülür. Damadın ve sağdıçın avuçlarının içine altın konularak bir ellerine kına yakılır. Kına yakıldıktan sonra damadın arkadaşlarının;

“Çattılar ocak taşı.
Vurdular düğün aşını.
Çağırın gelin kardaşını.
Yaksın damadın kınasını.

Aşıp gider belen belen.
Beline kuşanmış kolan.
Döndürmeye olmaz kalan.
Sana derim koç yiğidim.”

vb. mısralar hâlinde ağıt yakmalarına “Damat okşaması” denir. Okşama esnasında uyuyan damadın başından bir sürahi su dökülür. Damadın kınasını görgülü, olgun, sayılıp sevilen, evliliğinde mutlu, çocuklu bir kişi yakar. Damadın eline kına yakılırken kız evinden gelen altın lira veya bir miktar para damadın avucunun içine koyulur kına bunun üzerine yakılıp mendille bağlanır. Daha sonra misafirlere kına dağıtılır, kına dağıtılırken misafirler kına tepsisinin içine “arılık” (Bahşış,harçlık) atar. Yaşlılar kına evinde oturmaya devam ederken, damat ve sağdıç çalgıcıları da yanlarına alarak, bir başka evde kendileri için hazırlanmış olan sofraya giderler. Geç saatlere kadar yerler, içerler, eğlenirler. (K. 16)

2.4.3. Nikâh ve nikâh hazırlıkları

Evliliklerde resmî ya da dinî nikâh yaptırmadaki amaç, kadın ve erkeğin beraberliğini ilân etmek, toplumun gözünde geçerli saymak, kutlamak ve kutsamaktır (Örnek,2000: 198). Kız ve erkek tarafı, gelin ile damat kendi aralarında anlaşmış olsalar da evlilik işleminin gerçekleşmesi, toplum tarafından resmiyet kazandıktan sonra yani resmi ve dini nikâhların yapılmasıyla olacaktır. Kanlı Koca Oğlu Kanturalı hikâyesinde Dede Korkut, nikâhla ilgili olarak: “Ulu Tanrı atamın gönlüne rahmet eylese, nikâhımı kıyıp, beni o yiğide verse” (Gökyay, 1976: 140) ifadesi yer almaktadır. Bu durum da Türklerde nikâh yapma geleneğinin 14. yüzyıla kadar uzandığını göstermektedir.

Bahşış Yörüklerinde nikâhla ilgili bir takım pratikler görülmektedir. Bunlardan bir tanesi ‘mehir’dir. Bu kelime Türkçe ‘ye, Arapça’ dan girmiş olup ve İslami bir gelenek olan *mehr* verme uygulamasıdır. *Mehr* sözlükte: “*evlenirken erkek tarafından kadına verilen nikâh bedeli*” olarak tanımlanmıştır. Dini nikâhın kıyılması esnasında belirtilen ‘*mehr*’ miktarının kadının kocasının ölümü veya boşanmış olması hâlinde kadına, kocası tarafından ödenmektedir (Ataman, 1992: 17, Örnek, 2000: 202). Mehir, gerdekten önce verilmesi gereken ve gerdekten sonra verilmesi gerekenler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır (Top, 1986: 114). Bunlardan birincisi ‘*mehri muaccel*’ olup hemen

verilmesi gerekmektedir. Gerdek gecesinden önce verilmesi şartı vardır. İkincisi ise ‘*Mehri müeccel*’ olup, boşanma ya da ölüm durumunda eşe ödenmesi gereken miktardır. Bu mihir ertelenebilir ya da kadın isterse almayabilir (Tezcan, 1998:16). Toplumda mehir uygulaması önceki dönemlerde yaygınken günümüzde sadece sembolik olarak yer verilmektedir. Kadının evlenmeden önce aldığı *mehir*, evlendikten sonra ailenin ortak malı olarak kullanılmaktadır (Koşay, 1944:13). Dini nikâh imam tarafından kıyılmakta olup, dini vecibelerin gereğidir. Nikâh kıyılırken ortamda sadece imam, gelin, damat, gelinin ve damadın şahidi bulunmaktadır. Yörüklerde düğün eğlenceleri bitip, herkes dağıldıktan sonra yatsı namazının ardından mahallenin imamı nikâhı kıyar, mihir miktarını yani nikâh bedelini belirler. İmam nikâhı olmadan evlenme olamadığı gibi kızın babası ya da dayısı da imam nikâhında olmak zorundadır. Bu nikâh sırasında yeni gelin ve damada uğursuzluk getirip, kısmetlerinin kapanacağına inanılmasından dolayı eller kenetlenmez, kollar bağlanmaz, açık kapı, pencere, dolap, kaplar varsa kapatılır. (K. 18)

2.4.4. Gelin alma

Türklerde “gelin alma” anlamında: ‘*gelin alma*’, ‘*gelin çıkarma*’, ‘*gelin getirme*’, ‘*gelin göçü*’, ‘*gelin göçürme*’, ‘*gelin götürme*’, ‘*gelin indirme*’, ‘*gelin savması*’, ‘*kız alma*’, ‘*kız çıkarma*’, ‘*hak alma*’ vb. ifadeler kullanılmaktadır. Bahşiş Yörüklerinde gelin alma: ‘*gelin çıkarma*’, ‘*gelin getirme*’, ‘*gelin göçürme*’ ve ‘*gelin indirme*’ olarak adlandırılmakta, gelinin alınacağı gün; ateş, buğday, camı, çivi, ekmek, mezar, oğlan, çocuğu, ocak, para, su, şeker, testi, türbe, yağ vb. nesnelere ve belirli mekânlar kullanılmaktadır. Bu nesnelere ve gidilen mekânlar ile de büyüsel inançlara yer verilerek evlilik garantisi altına alınmaya çalışılmaktadır (Kayabaşı, 2013: 154). Aynı zamanda, Kamların ve Alplerin kuşandığı kuşak ile kutsiyet ifade eden üç sayısının, ‘*kuşak bağlama*’ uygulaması ile bir şekilde birleştiği; kam aksesuarı olan kuşağın Bahşiş Yörüklerinde de yaşamaya devam ettiği görülmektedir (Esin, 1979; 55-71).

Gelin alma merasimi genellikle pazar günü gerçekleşir. Çalgıcı eşliğinde eğlenilerek, çeşitli oyunlar oynanır. Öğleden sonra düğün alayındaki ‘*meyancı*’ denilen kişiler tarafından damda tüfek atılmaya başlanır. ‘*Meyancı*’ lar düğünlerde silah atan kişilerin değişik figürlerle, oyunlarla silah atmasına imkân tanırırlar. Güzel figür yapamayan, güzel tüfek atamayanları ellerindeki “*cıvgı*” ile (Nar ağacından yapılmış ince sopa) döverler. Gelin almaya gidenlere “*gelin alıcı*” denir. Gelin alıcılar gelini almaya gitmeden önce, develerin “*havut*” ları süslenir, develere “*böğür çanları*” takılır, gelinin bineceği at süslenir. Bu işlemler bittiği zaman bayrak önde arkasında gelin alıcılar gelinin evine doğru, davulla, zurnayla yola çıkarlar.

Gelinin, atla getirildiği zamanlarda; atlara binen kişilere alt tarafı pantolon, üst tarafı gömlek şeklinde renkli “bürgü” adı verilen elbiseler giydirilir, gelinin atını da dayısı çeker. Bayrağı taşıyan kişinin: “Hazır olun kız evi hey hey.” diye bağırmasıyla kız evine gidilir. Aynı zamanda gelini ata bindirmede yardımcı olan gelin alıcı kadınlarda ipek, kadife elbise veya beyaz çarşaf giyer ve çoğunun başında da fes, feslerin kenarında da altın, gümüş para bulunurdu. Gelinin bindiği ata bir kız evinden, bir erkek evinden çev-

re (Bayanların dört kenarını oya ile işledikleri pullu örtü).bağlanır. Tüfek ata ata gelin almaya gidilir. Aynı şekilde dönerken de gelin ilk önce mezarlığa götürülür, sonrasında caminin etrafında dolandırılır.

Gelin almaya arabalarla gidileceğinde; süslenen gelin arabası ve diğer arabalar gelini almaya gitmek için damat evine gelirler. Burada şerbet içilip, arabalara havlu takılır. Gelinin bineceği arabaya ise seccade asılır. Gelinin evine gelen, gelin alıcılar karşılanır, şerbetler ikram edilir. Bu sırada gelin annesi, babası, kardeşleri, yakın akrabaları ve arkadaşlarıyla helâlleşir. Gelinin babası kızına “ *Gelinlikle çıktığın eve kefenle geri dön.*” der. Bu söz Yörüklerde boşanmanın hoş karşılanmadığının, beyaz gelinlikle gelin giden kızın baba ocağına ancak beyaz kefenle dönebileceğinin bir göstergesidir. Gelin evden çıkmadan, kız tarafından birisi -gelinin kardeşleri veya arkadaşları- gelini odaya kapatarak, sandığın üzerine oturur. “Sandığı çıkartmayız.” diyerek, damattan para ister. İstedikleri yerine getirilirse kapıyı açarlar. Damat tarafı isteklerini yapacağını söyleyince gelini getirirler. Gelinin babası ya da ağabeyi gelinin beline kırmızı kuşağı salâvat getirerek üç kere dolandırdıktan sonra bağlar. Bir de kırmızı başörtü örter. Gelin babasının önce elini, sonrada ayağını öper. Babası da kızının ayakkabısının içerisine para koyar ve kızını kollarına takarak evden çıkarır. Damat gelinin yanına gelerek koluna girer ve gelin ocağın etrafında üç defa döndürülür. Gelin daha önce işlemiş olduğu ‘*at kulağı*’ nı (Biri beyaz, diğeri kırmızı mendil büyüklüğünde, işlemeli bez) atın yularının sağına ve soluna takar. Gelinin bindiği atın arkasına da erkek çocuk oturtulur. Gelin dua yapılarak at ya da arabaya bindirilir. Kız evi de merasimin sonunda, gelinle damadın arkasından “Su gibi akıp gitsinler, yollarını bulsunlar.” anlamında su döker. (K. 4- K.15)

2.4.5. Gelin indirme

Bahşiş Yörüklerinde, baba evinden ayrılıp, koca evine gelen gelin, geldiğinde attan ya da arabadan inmeyerek ‘*indirmelik*’ ister. Damadın babası gelinin yanına gelerek; “*Sana bir tosun veriyorum.*” der. Ancak damadın babasının tosun olarak nitelendirdiği oğlu yani damadın kendisidir. Bu ince espriyi anlayan gelin inmemekte ısrarcı davranır. Bu sefer baba, şuradaki tarlayı veriyorum, at veriyorum, on beş- yirmi koyun, keçi, kırk davar veriyorum, on dönüm tarla, şu kadar mal veriyorum vb. sözler ile gelini attan indirir. Buna da “*indirmelik*” denir. Gelin eve girmeden önce, en kısa zamanda bir erkek çocuklarının olup, soyun devam etmesi için kucağına bir erkek çocuğu verilerek, öptürülür. Gelin kapının eşiğine geldiğinde içinde yarısına kadar su, şerbet ya da sirke dolu olan bir kova koyulur ve bu kova geline teptirilir. Eşiğin Türk kültüründe kutsal bir yeri vardır. Bu uygulamadaki amaç suya yüklenmiş olan kutsiyet ile evin korunması, nazar olmaması, gelinle beraber gelmesi muhtemel kötü ruhlardan bir arınmadır. Sonrasında gelinden eşiğe konan oklavayı kırması istenerek, güçlü olup olmadığı sınanır. Gelinin ağır başlı yağ gibi yumuşak olması, evdekilerle iyi geçinmesi için; geline kapının üstüne tereyağı sürdürülür. Gelinin eve bağlı olması, başka kapı bilmemesi için, geline kapının üzerine çivi çaktırılır. Gelinin karşılaşıcağı zorluklarla kolay başa çıkmasını sağlamak için, kapıya gerilen ipi, gelinin başıyla koparması istenir. Gelin bu uygulama ile eski

dünyasından yenedünyasına geçiş yapmaktadır (Kayabaşı, 2016: 151). Damadın gelinin sözüne uyması için de gelin güveyin evine girerken, damadın ayağına basar. Damat; gelini eve bırakır, kendisi dışarı çıkar. Gelin herkesin görebileceği bir köşeye oturtulur, orada bulunan kadınlar para, altın takar veya tepsi, battaniye, sini vb. hediyelerini verirler. Damadın kayın validesi çift bilezik, yedili vb. takar. Gelinin başına, çember (oyalı, pullu, işlemeli) atarlar. Damada da dışarı çıktıktan sonra erkekler tarafından para, altın takılır. Düğün günü yatsı ezanı okununcaya kadar damat sağdıç ve arkadaşları ile eğlenir. (K. 4- K.15)

“Kuşak bağlama” dışında evlenme ritüelinde görülen bir diğer uygulama da ‘saçı’ saçılmasıdır. Saçı, “Şamânist ve Müslüman Türklerin evlenme törenlerinde müşterek bir Şamânizm unsuru olup, gelinin geldiği gün başına saçını saçmak” şeklinde gerçekleşmektedir. Gelin baba evinden ayrılıp, yeni evine girerken başına saçını saçılır. Saçı her devirde topluluğun ürettiği mahsullerden oluşmuştur. Avcılık devrinde, avın kanı, yağı ve eti; çobanlık devrinde, süt, kımız ve hayvanların yağı; çiftçilik devrinde darı, buğday ve çeşitli meyveler *saçı* olarak kullanılmıştır. Saçı, yabancı bir soya mensup olan gelinin, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayinin kalıntısıdır (İnan, 2000:167). Yörüklerde gelin ve damat eve girerken evleri bereketli olsun diye başlarının üzerine ‘*sazak*’ (saçı) dökülmektedir. Saçının içerisinde; arpa, ay çekirdeği, bozuk para, buğday, iğde, karacüccem (çörek otu), murt yaprağı, şeker, yerfıstığı vb. bulunmaktadır. Bu uygulama ile etraftaki çocuklar da sevindirilmektedir. (K.16)

2.4.6. İlk Gece (gerdek gecesi)

Türklerde bakirelik anlayışı İslamiyet’ten önceki dönemlere kadar dayanmaktadır. Divanü Lügat-it Türk’te bakire kızlar için ‘*kapıklı kız*’ ifadesi kullanılmaktadır (Atalay, 1985: cilt I. 496). Dede Korkut Hikâyelerinde kahramanların attıkları okların düştüğü yere gerdek için çadır kurdukları görülmektedir: *Oğuz zamanında kaide buydu ki bir yiğit evlense ok atardı, ok nereye düşse anda gerdeğini dikerdi* (Gökyay, 1976: 40).

Bahşiş Yörüklerinde gelin olacak kızın temiz, saf ve masum olmasına önem verilmektedir. Evlenecek kızın, evlenmeden önce başka bir erkekle bir araya gelmemiş olması istenmektedir. Medenî ya da dinî nikâh kıyıldıktan sonra erkeğin ve kızın bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Bu geceye de “gerdek gecesi” denilmektedir. Böylelikle gelinin ve güveyin evliliği yasalar, din ve toplum huzurunda onaylanmış olmaktadır. Özellikle törelerin etkinliğini sürdürdüğü yerlerde, ‘yenge’ kadınlar gerdek sonucu beklemektedirler. Kimi yerlerde kızın temiz çıktığı belli olunca sonuç evin damına bayrak asarak veya silah atarak ilan edilmektedir. Gelinin kız çıkmadığı anlaşılırsa, baba evine yollanması da bilinen olaylardandır. (Örnek, 2000:197).

Düğünlerde; geline ve damada yardımcı olan kişiye ‘sağdıç’ denilir. Yörüklerde sağdıçlar, gelinden veya damattan sorumlu oldukları için gerdeğe girene kadar sürekli birliktedirler. Damadın da bir evli, bir bekâr sağdıç; gelinin de evli bir sağdıç bulunur.

Bekâr sağdıçın görevi damadın ayakkabısını beklemektir. Eğer bekâr sağdıç damadın ayakkabısını çaldırırsa, damadın, ayakkabıyı çalan kişiye bir ziyafet sözü vermesi gerekmektedir. Evli sağdıçlar ise gelin ve damada evliliğin ne olduğunu anlatmaktadırlar. Gerdek gecesi günü, çiftin doğacak ilk çocuklarının erkek olması için gelin ve damadın yatağının üzerinde erkek çocuk yuvarlanırlar. Yatsı namazından sonra damadın arkadaşları, damadı sırtına vurarak gerdeğe katarlar. Sağdıç da, damadı dayak yemekten kurtarmaya çalışır. Damat, gelinin yanına girince gelini konuşturmaya çalışır. Gelin konuşmazsa, “yüz görümlüğü” olarak bir takı takar ve gelinin duvağını açar. Gerdek öncesi damat ve gelin iki rekât namaz kılarlar. O gece damadın sağdıçından haber gelene kadar gelinin annesi ve babası uyumazlar. Damadın sağdıç da damat gerdekten çıkıp, silah atana kadar dışarda bekler. Damat silah attıktan sonra, sağdıç gelinin evine gider ve ailesine “Hayırlı olsun.” der. Gelinin anne ve babası bu haberden sonra yatarlar. Damadın silah atmaması gelinin gerdekten yüzünün akıyla çıkamadığının işareti olduğundan hayra yorulmaz ve böyle bir durumla karşılaşıldığında sağdıç gelini babasının evine bırakır. (K.9)

3. Evlenme sonrası ritüeller

Evlilik çağına gelen gençlerin bir aile kurabilmeleri için evlenme isteklerini belirtmeleri, uygun kızın aranması ve istenmesi, damat adayını tanınması, söz kesimi, nişan, kına, düğün merasimi vb. yorucu birçok süreci tamamladıktan sonra karı-koca olmalarının ardından evlenme sonrası uygulamalarla da bu hareketliliğe devam etmektedirler. Hâneye yeni gelen gelinin saf, temiz, namuslu, becerikli olduğunu dışarıdakilerle de paylaşmak amacıyla düğün sonrası “duvak günü” yapılmaktadır. Bu günde, ailelerinin arasında herhangi bir problem olmadığı, ailelerin genişleyerek birbirlerine akrabalık bağları ile bağlandıklarını göstermek amacıyla da kız ve erkek taraflarının düğünden sonra ilk görüşmelerini yapmaktadırlar.

3.1. Duvak günü/gelin sabahı/ teftere/ yüz açımı

Bahşiş Yörüklerinde ‘*duvak günü*’, gelinin yeni evin düzenine alışması, çalışma temposuna uyması, kötü alışkanlıkları varsa terk etmesi, eve uğur ve bereket getirmesi, yumuşak huylu olması ya da baba evini özlememesi için yapılan tören olduğu gibi gelinin bekâretini, iffetini, çiftlerin karıkoca olmasını ifade eden bir törendir (Kayabaşı, 2013: 170). Bu tören, gelinin yeni kimliğini, statüsünü ve görevlerini gösteren uygulamaları da içermektedir. Düğünün en son aşaması olan “*duvak*” töreninin, nikâhtan önce gelinin beline bağlanan bekâret kuşağı ile aynı anlama geldiği söylenebilir. Çünkü kızın babası, dayısı, ağabeyi kuşağı bağlarken bir anlamda da kız üzerindeki velayet haklarını damada teslim etmiş sayılmaktadır. ‘*Duvak*’ adıyla bilinen bu gelenek toplumda, “*paça günü, yüz açma, yüz açımı, Cuma günü, duvak açma, cumalık, gelin ertesi, süpha günü, sabahiye, kahve içmesi, duvak indirme, gelin sabahı, cuma sabahı, baş düzme, gelin yanı, gelin sofrası*” olarak da bilinmektedir (Köse, 2003: 92-109).

Yörüklerde de bu güne, “duvak günü, gelin sabahı, teftere yüz açımı” da denilmek-

tedir. Bu günün sabahında damat, sağdııcıyla beraber sabah namazına giderek, camiye gelenlere de baklava ikram etmektedir. Gelinin sağdııcı da gelin ve damadın yatağını toplar, yatağın altına konan bir miktar parayı alır. Bu gün yeme içmenin bol olduğu memberî gibi oyunların oynandığı eğlenceli bir gündür. Bayanlar arasında çığırtkan kadınların tef, güğüm çalmasıyla memberî, hareketlilik kazanır. Bu güne katılan misafirler de genellikle yazma (başörtüsü) gibi hediyeler ile gelmektedir. Gelin olmadan önce kırmızı giyen gelin, gelin olduğu günün sabahında yeşil giyiniş, ağzına al bağlayarak eve gelen misafirleri karşılamaktadır. Kaynanası ve yakın akrabalar da geline çeşitli hediyeler vererek onu konuşturmaya çalışırlar. Damadın en küçük kardeşi, yüz açımında gelinin yüzündeki duvağı üç kez açıp kapatır, arkasından yanında getirdiğı oklava ve şişi kırar. Gerdek gecesinden sonraki günde gelin gerdekten temiz bir şekilde çıktığı sabah vaktinde, kıyafetini giyerek ‘terliğini’ bağlar. Terlik; gelinin boynundan göğsüne kadar inen terini sildiğı işlemeli bezdir. Gelin, terliğin üzerine düğünde takılan ziynetlerini güzelce takar. Gelin, duvak gününde güzel görünmek için başına mavi, kırmızı, sarı ‘çeki’ (Kadınların başlarına bağladıkları örtü) çeker. Düzülen terlikte ‘sakandırâ’ da (Kırmızı ve mavi renkte nakış işlemeli, terlikten aşağıya doğru sarkan ip) olur. Daha önceden alınan ‘bahar’ (Kökner, tarçın, karabiber, zencefil, zerdeçal vb. yedi çeşit baharatın karışımı) hamurun içine yumuşaması için koyulur. Düğün sabahı gelinin güzel kokması ve nazardan korunması için bahar, sakandırâya, aralarına çaltı giliğı koyularak sıra hâlinde dizilir. (K.15)

3.2. Gelin ve damat tarafının düğünden sonra ilk görüşmeleri/ el öpme

Evlenme ile ilgili ritüeller gelin ve damat tarafının düğünden sonraki görüşmeleri ile son bulmaktadır. Bu son aşamada gelin ve damadın el öpme gezileri, akraba gezileri, erkek eviyle kız evinin karşılıklı yemek davetleri ve hediye alıp verme uygulamaları bulunmaktadır.

Bahşiş Yörüklerinde, gelin ve damat düğünden sonra damadın ailesinin evine el öpmeye gider ve kaynana geline bir bilezik takar. Geline bir davarın kellesi üttürölüp, çorba yaptırılır. Yörüklerde yemek kültürü açısından yapılması en zor bilinen yemek; davar kellesi çorbasıdır. Gelinin yaptığı bu çorba, kayın babanın önüne koyulmaktadır. Kayın baba çorbayı içtikten sonra:

“Bu kelleyi kim üttü.

Kılı boğazıma gitti.

Yiyemedim kılından.

Azcık daha gatin suyundan” derse, gelin kızın işi bayağı zordur. Ancak kayınbaba :

“Bu kelleyi kim üttü.

Dadı burnuma yetti.

Doyamadım dadından.

Azcık daha gatin şundan” derse de gelin, o evin baştacı olmaktadır. (K.8)

Gelin geldikten bir hafta sonra da gelinin evine yemeğe gidilmektedir. Burada kız evi tüm çevrenin davet edildiğı tam bir düğün yemeğı vermektedir. Yemek sırasında

sofra başında herkes elinde kaşık beklemekte iken damat konuşmaz ve kayın babasından uygun bir hediye ister. Kayınbaba da damadın gönlünü ederek ona bir hediye verir. Damat, kayın babanın elini öper ve yemeğe başlanır. Benzer şekilde damat evine yemeğe gidildiği zaman da gelin konuşmayarak kayınbabadan *duvak hakkı* istemektedir. (K.5)

Sonuç

Türk kültürünün bütünlüğü; tarihî, coğrafi şartların meydana getirdiği yöresel farklılıklara rağmen, evlilik ritüellerinde kendini göstermektedir. Günümüzde sayıları oldukça azalan konargöçer toplulukların yerleşik hayata geçmesi Yörük kültürünün tam anlamıyla yaşanmamasına zemin hazırlamıştır. Yerleşik hayatın getirdiği şartlara bağlı olarak konargöçer hayatları esnasında yaşadıkları gelenek ve göreneklerden bir kısmı günümüzde unutulmaya yüz tutmuş, bir kısmı da kırsal kesimde yaşamaya devam etmiştir. Yörüklerden göçe devam edenlerde aile bağları, komşuluk ilişkileri, misafirperverlik, yardımseverlik gibi durumlar yerleşik hayata geçenlere göre daha kuvvetli ve samimi bir şekilde görülmektedir. Sonuç olarak, Bahşiş Yörüklerinin kültürleri, evlenme ile ilgili âdetleri göçebe hayatlarını devam ettirdikleri dönemlerde ortaya çıkan değerleri ile yerleşik hayata geçmeye başladıkları dönemlerde ortaya çıkan kültürel değerler ve kavramlardan bazıları değişerek günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Kaynaklar

- Ağdemir, S. (1991) Aile ve eğitim. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi*, 1, 1, 11-14.
- Araz, N. vd., (1991) 21. yüzyılın eşliğinde örf ve âdetlerimiz (Türk töresi). İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı.
- Arslantürk, Z., Amman, M. T. (2001) *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca.
- Artun, E.(1996) Çukurova yörüklerinin gelenek ve görenekleri. *I. Akdeniz Yöresi Türk toplulukları sosyo-kültürel yapısı (Yörükler) sempozyumu bildirileri*. Ankara, 25-62.
- Atalay, B. (1985) *Divanü Lügati't Türk tercümesi II. Cilt*. Ankara: TTK.
- Atalay, B. (1985) *Divanü Lügat-it Türk tercümesi I. Cilt*. Ankara: TDK.
- Ataman, S.Y.(1992) *Eski Türk düğünleri ve evlenme ritleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Boratav, P. N. (1994) *100 soruda Türk folkloru (inanişlar, töre ve törenler, oyunlar)*. İstanbul: Gerçek.
- Çobanoğlu, Ö. (1999) *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ.
- Doğan, İ. (2001) *Osmanlı ailesi*. Ankara: Yeni Türkiye.
- Doğan, M. S. ve Doğan, C. (2004) Tarihsel gelişim sürecinde Yörükler, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, C. 30, 15-29. Ankara.
- Eker, G. Ö. (1999a) Türk kültürü içinde Kıbrıs düğün geleneğinin değerlendirilmesi, *Türk Kültürü*, sayı 1, 39-50.

- Eker, G. Ö. (1999b) Küççe düğününün çocuk gelişimi ve eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, sayı 42, 62-66.
- Eliade, M. (1994) *Ebedi Dönüş Mitosu*. (Çev. Ümit Altuğ), Ankara: İmge.
- Erdentuğ, N. (1974) Türkiye'nin Karadeniz bölgesi evlenme göreneklere ve törenlerinin etnolojik incelemesi. *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara: Başbakanlık. 373-382.
- Erdentuğ, N. (1977) *Sosyal âdet ve görenekler*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Ergin, M. (2004) *Dede Korkut kitabı-1*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Erkal, M. E. (1999) *Sosyoloji*. İstanbul: Der.
- Eröz, M. (1977) *Türk kültürü araştırmaları*. İstanbul: Kutluğ.
- Eröz, M. (1991) *Yörükler*. İstanbul.
- Giddens, A. (2000) *Sosyoloji* (Çev. C. Güzel) Ankara: Ayraç.
- Gökyay, O. Ş. (1976) *Dede Korkut hikâyeleri*. İstanbul.
- Gönen, S. (2006) Dede Korkut Hikâyeleri'nden günümüze yansıyan evlilik âdetleri, *Millî Folklor*, cilt 9, Yıl 18, sayı 69, 62-71.
- İnan, A. (2000) *Tarihte ve bugün şamanizm*. Ankara.
- Jameson, Raymond Delay; "Rites de passage." M. Leach Ve J.Fread (Ed.), *Standart Dictionary of folklore, mythology and legend*, New York, Funk&Wagnals, 1972, 945- 946.
- Kafesoğlu, İ. (1993) *Türk milli kültürü*. İstanbul: Boğaziçi.
- Kalafat, Y. (1998) *Kuzey Azerbaycan – Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta eski Türk dini izleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kayabaşı, O. A. (2013) *Taşeli yöresi geçiş dönemleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kayabaşı, O. A. (2016) Taşeli yöresi tahtacılarının geçiş dönemlerinde mitolojik unsurlar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 78, 139-158.
- Koşay, H. Z. (1944) *Türkiye Türk düğünleri üzerine mukayeseli malzeme*. Ankara.
- Köse, N. (2003) Türk düğünlerinde gerdek sonrası duvak geleneği. *Millî Folklor*, C 8, 15(60), 92-109.
- Mirzaoğlu, F. G. (2003a) *Çukurova bozlağı*. Ankara: Binboğa.
- Nas Erdem, G. (2015) Yörük kültüründe düğün-ölüm âdetleri ve adlandırmaları (Anamur örneği). *Journal of Turkish Language and Literature Volume:1, Issue: 2, (25-32)*.
- Nirun, N. (1994) *Sistemik sosyoloji yönünden aile ve kültür*. Ankara: A.K.M.
- Ozankaya, Ö. (1999) *Toplumbilim*. İstanbul: Cem.
- Ögel, B. (1971) *Türk mitolojisi II*. İstanbul.
- Ögel, B. (1991) *Türk kültür tarihine giriş-VI*. Ankara.
- Örnek, S. (2000) *Türk halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özdemir, N. (2005) *Cumhuriyet dönemi Türk eğlence kültürü*. Ankara: Akçağ.
- Seyirci, M. (2000) *Batı Akdeniz bölgesi yörükleri*. İstanbul: Der.
- Şimşek, R. G. (2008) *Barçın yaylası (Başyayla- Sarıveliler- Ermenek) folkloru*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Tezcan, M. (1998) *Türk kültüründe başlık parası geleneği (Kültürel Antropolojik Yaklaşım)*,

Ankara: Kültür Bakanlığı HAGEM.

Tezcan, M. (2000) *Türk aile antropolojisi*. Ankara: İmge.

Türk Dil Kurumu, “Kına”, *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK, s.1155, 2005.

Top, N. (1986) *Akraba Evlilikleri*. İstanbul: Engin.

Yakıcı, A.(1991) Düğün kelimesi ve kültürümüzdeki yeri üzerine, *Millî Folklor Dergisi*. Sayı: 11, s. 33-35.

Yeşil, Y. (2012) Türk Dünyası’nda geçiş dönemi ritüelleri ve bu ritüellerde icra edilen tür-ler, yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Kaynak Kişiler

- K.1: A. Sezgin**, Sarıveliler, 1924, İlkokul.
K.2: A. Köksoy, Ermenek/ Kazancı, 1933, İlkokul.
K.3: M. Ballan, Başyayla/ Göztepe, 1923, Öğrenim Yok.
K.4: A. Kulak, Sarıveliler, 1967, İlkokul.
K.5: E. Bulut, Başyayla, 1957, İlkokul.
K.6: F. Bülbül, Ermenek/ Kazancı, 1922, Öğrenim Yok.
K.7: H. Gelin, Sarıveliler, 1937, Öğrenim Yok.
K.8: G. Kınay, Başyayla, 1942, Öğrenim Yok.
K.9: H. İbret, Anamur, 1952, Ortaokul.
K.10: H. Metin, Gazipaşa, 1926, Öğrenim Yok.
K.11: N. Uysal, Gazipaşa, 1963, Yüksekokul.
K.12: M. Demiral, Gazipaşa, 1938, Öğrenim Yok.
K.13: M. Usta, Ermenek/ Ağaççatı, 1942, İlkokul.
K.14: P. Çetin, Ermenek, 1925, Lise.
K.15: F. Erdem, Anamur, 1945. Öğrenim Yok.
K.16: M. Özgeriş, Anamur, 1945, Ortaokul.
K.17: N. Solgun, Anamur, 1949, İlkokul.
K.18: Z. Görmez, Anamur, 1960, Ortaokul.
K.19: Z. Sarıaltın, Sarıveliler/ Göktepe, 1942, İlkokul.
K.20: E. Tüzmen, Anamur, 1928, Öğrenim Yok.
K.21: H. Çelik, Anamur, 1936, Öğrenim Yok.
K.22: A. Özgeriş, Anamur, 1938, Öğrenim Yok.